

מעדני כתן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פורים המשולש - תצווה תשפ"א שנה שניה גליון 76

בענייני פורים המשולש לעניין בני כרכים ופרזים כשהולכים זה אצל זה

בעניין בן עיר שהגיע לכרך בליל י"ד אם מתחייב בחיובי בן כרך ומוציא את בני הכרכים

שהוא בעלות השחר של י"ד, אלא אפי' להחזו"א דס"ל דכדי ליעשות בן כרך בענין שיהיה בכרך כניסת ליל ט"ו כדי שיהא חייב בחיובי הכרך, אבל אם הגיע אחר כניסת היום לא יעשה בן כרך.

אבל בנדון דידן שהוא עתיד להיות בכרך מוכנסת ליל ט"ו שפיר מתחייב גם בליל י"ד בקריאת בני הכרכים, שהרי זהו זמן חוב קריאת בני הכרכים בשנה זו, וכיון שיהיה מתחילת יום הפורים של בני הכרכים בכרך שפיר מתחייב בחיובי הפורים דידהו וקורא המגילה בליל י"ד לבני הכרכים.

נסתפקתי מה הדין בבן עיר שהגיע לכרך בליל י"ד אחר צאת הכוכבים אדעתא להיות שם בכרך בט"ו אם מתחייב בחיובי הכרך מליל י"ד ואם יוכל להוציא בני הכרכים ביום י"ד כיון שיעשה בן כרך ביום ט"ו.

ונראה לכאורה דלא מבעיא להמ"ב סימן תרפ"ח דס"ל דכדי ליעשות בן כרך די להגיע בליל ט"ו לכרך ואע"פ שהיה בעיר כניסת ליל ט"ו מ"מ כל שהיה בכרך בעלות השחר של ט"ו הרי הוא בן כרך הכי נמי כיון שהגיע לכרך בליל י"ד ויהיה בכרך בעלות השחר של י"ד עד ט"ו שפיר נעשה בן כרך, כיון שהיה בכרך בזמן שחל חוב הכרכים

בעניין אם בן עיר שהגיע לכרך בליל י"ד פקע מינה חובת בן עיר ואינו יכול להוציא את בני עיירות בקריאת המגילה

מדברנן אמאי מברך שהחיינו והרי למגילה של לילה כבר בירך שהחיינו ובפשטות היה נראה כמש"כ הטו"א דהא דמברכין שהחיינו בשחרית היינו טעמא משום שחיובו מדברי קבלה ועל חוב מצוה זו אתי לא בירך שהחיינו בלילה ואי נימא דקריאת בני כרכים ב"ד אינו אלא מדברנא א"כ לא יברכו שהחיינו על קריאת היום, והרי לא אשתמיט מי שיאמר שבפורים שחל להיות בשבת שקורין ב"ד שאין מברכין שהחיינו על קריאת של יום א'.

ואפשר דאע"פ שאין קריאת המגילה של יום אלא מדברנן מכל מקום מברך שהחיינו משום דלשון התוס' שם דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא וכן עיקר הסעודה ביממא ולא כתבו שהטעם שמברכין שהחיינו ביום הוא משום שהקריאה ביום הוא מדברי קבלה, אלא ס"ל דעיקר הקריאה ופרסומי ניסא הוא ביום ולכן חשיב לכרך עליו שהחיינו אע"פ שבירך שהחיינו בלילה.

אמנם צ"ב בטעמא דמילתא אמאי עיקר פרסומי ניסא וקריאתה אינה אלא ביממא, ושמעתי מהגאון ר' אהרן ישעיהו בלוי שליט"א לבאר שמה שאמרו חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום היינו דבעינן שקריאת המגילה ביום תהיה קריאה שניה שהרי אמרו במגילה דף כ"א עומד וקורא יושב ושונה והיינו טעמא שהשונה משנתו שנית מתבונן יותר בהבנת הדברים ולהכי צריך לישב כדי שיהא לו יישוב הדעת כדי שיוכל להטעים טעמו של דבר היטב, והכי נמי כששונה שנית המגילה אז מבינה באר היטב ומתפרסם הנס ביותר, ולכן תיקנו לקרות המגילה בלילה כדי שמגילה של יום תהא שנית לה ויתבונן יותר בגודל הנס של פורים, ולהכי קריאת המגילה של יום הוא עיקר חוב הקריאה דמגילה ולכן מברכין שהחיינו על קריאה של יום.

אכן דעת הגר"א במעשה רב שלא לברך שהחיינו על קריאה של יום דסבר כהשו"ע שאין מברכין שהחיינו על קריאה של יום, ואפשר דרבני ירושלים שהלכו בשיטת הגר"א לא ברכו שהחיינו על מגילה של יום בכל שנה, וקשה להביא ראיה מהשטמת דבריהם בזה.

יש להסתפק בבן עיר שעקר מעירו בליל י"ד אחר קריאת המגילה והגיע לכרך בליל י"ד האם פקע ממנו חיובי בן עיר שהרי בזה שעקר מעירו בליל י"ד והגיע לכרך נעשה בן כרך, וכמו שנתבאר דהא לכולי עלמא סגי שיהא בעלות השחר של י"ד בכרך כיון שעתידי להיות בכרך ביום ט"ו, וא"כ לא יוכל להוציא בני עירו בליל י"ד בקריאת המגילה שהרי כיון שהגיע לכרך בליל י"ד נמצא שלא היה חיוב משום בן עיר אלא משום בן כרך.

ואע"פ שגם בן כרך חייב לקרוא המגילה ב"ד בשנה זו מכל מקום כיון שכתב הטורי אבן במגילה דף ה' ע"א דמאחר ופרש"י שם דלרבה דס"ל דהא דאין קורין בשבת משום שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר היינו שחכמים שאחר כנסת הגדולה עקרו קריאת המגילה בשבת וקבעוהו לערב שבת א"כ אין חיוב קריאתו אלא מדברנן, ומאחר שאין חיובו אלא מדברנן לא יוכל להוציא בן עיר שחייב מדברי קבלה.

אמנם במגילה של לילה שבלאו הכי אינו אלא מדברנן כמבואר בטורי אבן מגילה דף ד' שחיובי המצוות של כל יו"ט אינו אלא ביום כשופר ולולב, וכן כל מצוות הפורים אינם אלא ביום והכי נמי קריאת המגילה עיקר מצוותו ביום, וקריאת הלילה אינו אלא מדברנן, והאריך בזה בשו"ת בניין שלמה סימן נ"ח א"כ אפשר דחויבא דבני כרכים ובני עירות שיוון להיות חייבים מדברנן דבקריאת לילה תרווייהו לא מחייבי אלא מדברנן, ושפיר מוציא את הרבים יד"ח.

אכן אתי אפשר כיון שמגילה של יום לבני כרכים אינו מדברי קבלה הכי נמי מגילה של לילה של בני כרכים קילא מבני עיירות והוי כתרי דרבנן לגבי חד דרבנן וצ"ע, שוב הראוני שבטורי אבן שם כתב דמגילה של לילה לבני כרכים שלא בזמנה לא חשיבי תרי דרבנן משום הכי.

יבואר שמברכין שהחיינו על קריאת המגילה ביום גם ב"ד לבני כרכים

אמנם לכאורה יש להוכיח מהא דמברכין שהחיינו בכרך בשחרית נראה שעיקר חיובו בשחרית מדברי קבלה, דאי נימא שאין חיובו בשחרית מדברי קבלה אלא

בעניין בני כרכים שקראו המגילה בכרך בליל י"ד ואחר כך הלכו לעיר להיות שם ב"ד עד ערב שבת האם חוזרים וקוראים המגילה בעיר

ולכאורה האי ספיקא תליא במה שנסתפקנו אם בשנה זו חיוב הכל שוה לקרות המגילה ב"ד ואין כאן שני מחייבים, וכלשון הרמב"ם (שיבואר בסמוך) שכתב נמצא הכל קורין ב"ד או דבני כרכים קוראין את חיוב קריאתם בט"ו אלא שמקדימין לקרות ב"ד וא"כ אפשר דמתחייב לקרות המגילה שנית.

ויש להסתפק עוד אם כשנעשה בן עיר עוקר עצמו מוכרחו כמו מי שעוקר מעירו בליל י"ד על מנת להיות בכרך בט"ו הרי הוא עוקר עצמו מחיובי העיר שהרי לא יהיה בעירו ב"ד בעלות השחר, והכי נמי כיון שיהיה בעיר בעלות השחר עקר עצמו

יש להסתפק בבני כרכים שקראו המגילה בליל י"ד בכרך ואחר כך הלכו לעיר להיות שם ביום הפורים וחזרו לכרכם לשבת, האם מה שקראו המגילה בכרך בליל י"ד יצאו יד"ח, שהרי כיון שהיו בעלות השחר של י"ד בעיר לדעת המ"ב נעשו בן עיר ומתחייבים כפרו בן יומו לכל דיני הפורים, וא"כ נמצא שמה שקראו בחיובם בכרך כשעדיין לא נתחייבו בחיובי העיר אפשר דלא יצאו בקריאה זו את מה שנתחייבו לקרוא המגילה שנית, ולכן חייבים לחזור ולקרא המגילה בעיר, דכשקראו בכרך עדיין לא חל עליה חיוב קריאה דבני עיירות.

שיכונו על מצוות היום אע"פ דאכתי לא מטי זמן חיובנהו, והכי נמי יכולים לכוון על מצוות של יום א' משום שכבר עולה למקצת המצוות עולה שפיר גם למצוות שמקיימים ביום א' וצ"ע. ובספר עובר אורח הנדפס מחדש הובא באלבא דהלכתא על שו"ע אורח חיים סימן תרצ"ב כתב שלא לומר שהחיינו בפורים שחל להיות בשבת כשקורין ב"ד משום דקריאת המגילה ב"ד אינו אלא מדברנן ואינה מדברי קבלה ואין צריך לברך שהחיינו שכבר בירכו שהחיינו על מגילה של לילה, וכתב ששלח לשאל למרנא ר' שמואל סלנט זצ"ל ולא השיב על סברתו זו וכתב דבאמת בכל שנה לא היה ראוי לברך שהחיינו ביום בירושלים משום שהגר"א במעשה רב כתב שלא היה מברך שהחיינו על קריאה של יום כשיטת השו"ע ובכל המנהגים הולכים בירושלים אחר שיטת הגר"א וכתב דנראה לו ברור למעשה שלא לברך שהחיינו ביום בשנה זו.

* בספר המנהגים להאד"ת כתב וז"ל בברכת שהחיינו נחלקו רבותינו אם גם לקריאת היום מברכים ואולם אמרתי כשחל י"ד בערב שבת שאז גם המוקפים קורין ב"ד שבמוקפין ודאי אין לברך שהחיינו ביום דהא כל עיקר סברת האומרים ביום כדי לברך גם על משלוח מנות והסעודה והרי שניהם אינם ביום י"ד למוקפים או בשבת או ביום א' וכמבואר בשו"ע סי' תרפ"א וא"כ למולי עלמא אין לברך או ביום שהחיינו על המגילה.

ומש"כ שמברכין שהחיינו משום משלוח מנות וסעודת פורים הוא פלא שהראשונים לא כתבו שהטעם לברך שהחיינו מהא טעמא אלא כתבו שעיקר מצוות קריאת המגילה ביום אבל משום המשלוח מנות לא היו מברכין שהחיינו בשעת קריאת המגילה, ועוד י"ל שברכת שהחיינו עולה גם למה שמקיימים ביום א' וכמו שכתב הפמ"ג סי' תרצ"ב להנהו שמברכין שהחיינו רק בלילה

בענין אם מגילה של כרכים בי"ד אינו אלא מדרבנן

ועוד יש לעיין שהרי בן כרך שקרא בי"ד יצא ידי חובתו והרי פשוט שיוצא ידי חיוב דברי קבלה שחייב בה, וא"כ למה בפורים שחל בשבת שמקדים קריאתו ל"ד אינו חייב אלא מדרבנן, והרי כיון דחזינו דיכול לצאת חיוב דברי קבלה ביום זה גם בלא תקנת חכמים שהקדימו קריאתו, א"כ כ"ש כשחכמים הקדימו קריאתו יצא חובת מצוות דברי קבלה שחייב בה.

אלא שבגמ' מגילה דף י"ט אמרו שכן כפר שהקדים קריאתו בי"א או י"ב או י"ג והגיע לעיר בי"ד חזר וקורא בי"ד והיינו טעמא שזהו עיקר חיוב קריאתו ולהכי חזר וקורא לקיים קריאתו בזמנו, וא"כ הכי נמי כל שהקדים וקרא בי"ד הרי לא יצא עיקר חיובו שהרי אם נמצא ב"ט בכרך מתחייב שנית בחיוב קריאת ט"ו, וא"כ כיון דאין זה עיקר חיובו אפשר שאינו מוציא בן עיר בקריאתו מהאי טעמא שכן כרך שקרא בי"ד יצא, ואע"פ שקריאתו מדרבנן קבלה אבל מכל מקום אין חיובו מחייב בן עיר.

בענין בני כרכים הנמצאים בעיירות ועתידין לבוא לכרך ב"ט"ו האם מתחייבים בעיירות חיוב דבני כרכים

בן כרך הוא דבר שאי אפשר שכל שהוא בן עיר אינו בן כרך וכל שהוא בן כרך אינו בן עיר.
וא"כ כשיבוא לכרך בערב שבת אפשר שמתחייב לקרוא המגילה שנית שהרי נתחייב עתה בקריאת הכרך וכמשנ"ת בגליון מעדני כהן פרשת תרומה.

יבואר שהכל חייבים בי"ד וזהו זמן קריאתם ומוציאין זה את זה

ולכאורה נראה שבפורים שחל בשבת הכל קוראין בי"ד שזהו זמן קריאתם וכן מבואר ברמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה יד כיצד יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת בני עיירות מקדימין וקוראין בערב שבת ובני כרכים קוראים בזמנם באחד בשבת, חל יום חמשה עשר להיות בשבת בני כרכים מקדימין וקוראין בערב שבת שהוא יום ארבעה עשר ובני עיירות קוראין בו ביום שהוא זמנם ונמצא **הכל קוראין בארבעה עשר**, עכ"ל, ויש לעיין למה חזר הרמב"ם לומר נמצא הכל קוראין בי"ד הרי זה פשוט שאם הכרכים קוראין בי"ד נמצא שהכל קוראין בי"ד ומה חידש לן הרמב"ם בזה **ושמעת** **מיקדיה** **הרה"ג ר' אליהו מאיר גודלבעסקי שליט"א** שכוונת הרמב"ם בזה שהכל חייבים בקריאה אחת וחיוב הכל שוה לקרותה בי"ד ואין חיוב הכרכים שונה מחיוב העיירות אלא הכל קוראין בי"ד ויוציאין הקריאה זה מזה.

אמנם התוס' במגילה ד"ד שכתבו דלרבה שאינו קורא המגילה בשבת משום גזירה שמוא יעבידו במקדש שלא גזרו על השבועות שפיר קורא המגילה בשבת וא"כ מבואר שיש חיוב מגילה ב"ט כשהכל בשבת אלא שאינו יכול לקרותה בשבת ונמצא שיש שני חיובי מגילה גם בשנה זו ודלא כמו שמשמע ברמב"ם הנ"ל.

ושמעת **מידידיה** **הרה"ג ר' יהודה שקול שליט"א** שאפשר שגם אם לא חל עליו חיובי הכרך אבל מאחר שעתיד להתחייב בו קורא בי"ד משום שגם בני הכפרים קורין קודם זמן חיובם שהרי עדיין לא נתחייבו בחיוב קריאתם אלא כיון שעתידין להתחייב יכולין לקרות מה שיתחייבו בו והכי נמי כל שעתיד להתחייב בקריאת המגילה ב"ט"ו קורא בי"ד.

אמנם נראה שכל שהוא בן עיר חייב בחיובי העיר ולהכי קורא בכפר מ"א אבל כל שאכתי אינו בן כרך אינו יכול להקדים לקרות כל זמן שלא נתחייב בקריאתו וכמו שכתבנו לענין בן עיר שהגיע לכרך ב"ט"ו שלא יצא בקריאת י"ד אע"פ שכן כרך שקרא בי"ד יצא משום שאכתי לא נתחייב בה כמש"כ הפמ"ג סימן תרפ"ח, והכי נמי אינו יכול לקרות ולהקדים קריאתו שלא נתחייב בה עדיין.

בענין בן כרך שקרא בי"ד יצא

ולהגר"א יש לעיין אם יכול להוציא בני עיירות וודאין שהרי בירושלמי לבתר שאמרו שכן כרך שקרא בי"ד יצא מכל מקום מספקא ליה אם בן כרך יכול להוציא בן עיר בקריאתו בי"ד ומבואר דאפי' שמברך בקריאת י"ד אינו מוציא את בני עיירות והכי נמי עיירות הספיקות כיון שמברכין בי"ד להגר"א משום בן כרך שקרא בי"ד יצא א"כ אפשר שאינו מוציאם יד"ח.

נראה דבן כפר שקרא בי"א ובא לכרך בי"ד ביום ע"מ לשהות שם ב"ט"ו שלא נדון בו דין מוקף בן יומו לחייבו לחזור ולקרות בי"ד משום דעתיד מחל להיות מוקף דהיינו נקבעים בי"ד ואכתי לאו מוקף הוא ובמכתב הקדים כתבנו דקריאת י"א פטרתו וא"כ בן הכרך שנתחייב לקרוא ב"ט"ו הרי מצבו ההוא מחייבו ועכ"ל בן כרך שנתגיר בי"ד מתחייב.
בתוס' מגילה ד' ב' משמע דלרבה קרא המגילה במקדש בשבת ומו"מ נראה דזה שהוציא הרבים בי"ד בירושלים דהיינו רשאי להמליך ולקרות במקדש ולא ימוא דאגלאי מילתא דלאו בר חיובא דאפי"ג דהוי מוציא למיטער נפשיה בי"ד על סמך שקרא במקדש ב"ט"ו שהרי נקבעה מצות קריאת המגילה בי"ד לבני הכרכים כחובה מוחלטת ואע"ג דלא דמי דהא הרי חיובו ב"ט"ו אדרבה קיים וקיים מ"מ יש בו להאיר מעט על החיוב בי"ד שנקבע בחיוב מוחלט כפי ההוא ומסתברא שלא בירכו במקדש אלא אלו שלא קראו בי"ד, עכ"ל.
ומש"כ קטן שהגדיל ב"ט"ו חייב במצוות הפורים הוא חידוש גדול שאע"פ שלא נתחייב ביום הפורים מכל מקום חייב בתשלומין של פורים והוא פלא.

מה שכתב הטורי אבן במגילה דף ה' שחיוב בני כרכים בי"ד אינו אלא מדרבנן כיון שעיקר חיובם ב"ט"ו כמש"כ רש"י שם ולכן נסתפקנו שלא יוכל להוציא בן עיר בקריאתו, לכאורה יש להעיר שהרי לא גרע מבני הכפרים שמקדימין קריאתם קודם י"ד ומקיימים חיובם מדברי קבלה משום שתקנו להם זמנים טובא א"כ גם כשהקדימו קריאתם משום שמא יעבידו ד' אמות ברה"ל לא גרע הקדמת קריאתם מבני הכפרים.

ובאמת כבר העיר בן בקונטרס אחרון הנדפס בסוף טורי אבן בשם הרש"ש שכתב וז"ל 'ולענ"ד יש לומר כיון דאנשי כנסת הגדולה רמזו שיש רשות להקדים מ"א כדילפינן בריש מכות' וכו' וכו' או מכימים ואטו כפרים רמזו הכא אלא על כרחך מסרו הדבר לכל חכמי דוד ודור שכאשר יראו צורך בדבר להקדים הרשות בידם ומה"ט פסק המאור הביאו הר"ן דהמפרש לים והוציא בשיירא יכולים לקרות מ"א, עכ"ל.

יש להסתפק בבני כרך הנמצאים בעיר בליל י"ד ועתידין להיות בכרך ב"ט"ו האם חייבים בקריאת המגילה של בני הכרך גם קודם שהגיעו לכרך ויוציאין יד"ח קריאת בני כרך בעיר וכשבאים אח"כ לכרך אין צריכים לחזור ולקרות המגילה או שכל שלא הגיעו לכרך אין יוצאים יד"ח קריאת בני כרך.

והא דמספקא לן שאפשר לצאת בעיר חיובם של בני כרך גם קודם הגיעם לכרך היינו טעמא משום שהרי כתב בחוט שני בשם החזו"א זצ"ל שכל שהוא בן כרך קורא המגילה בי"ד אפי' שהוא עדיין בעיר כיון שהוא בן כרך כל השנה ודעתו להיות בכרך ב"ט"ו הרי הוא מתחייב חיובי הכרך גם כשהוא עדיין בעיר, וכתב עוד בשם החזו"א שכל בני הישיבות הדורים בכרך ולומדים בעיר ועתידיים להגיע לכרך ב"ט"ו קודם עה"ש הרי הם מתחייבים כשהם עדיין בעיר לקרוא המגילה.

וא"כ הכי נמי כל בני הישיבות הלומדים בעיר ודעתם להגיע לשבת פורים לכרך הרי הם חייבים לקרוא המגילה בעיר מדין בן כרך שהרי בני כרך הם גם קודם שהגיעו לכרך וא"כ שפיר יוצאין חיוב בני הכרך בעיר ולא יתחייבו לקרוא המגילה שנית כשמגיעים לכרך.

ואי נימא הכי נמצא דהבן כרך שקורא עתה בעיר מקיים בקריאתו גם את חיובו מדין בן כרך וגם את חיובו מדין בן עיר כחדא, וא"כ כל אלו שהם בני כרכים והם נמצאים בעיר הפרזות והם פרוז בן יומו לא יוכלו לצאת קריאת המגילה מבן עיר שאין עליו אלא חיוב של בן עיר והרי אינו מחויב בקריאת המגילה של בני כרכים ולא הוי בר חיובא במגילה זו.

ואפשר דלא חשיב אינו בר חיובא כשיש סיבה נוספת לחיובו של השומע שהרי אינו חיוב אחר אלא יש לו עוד סיבה לחיוב וכל שיש לו שני מחייבים לחיוב אחד לא חשיב לאו בר חיובא, ואפשר דשפיר יוצא ממנו מדין שומע כעונה.

יבואר שכשהוא פרוז וחייב מדין פרוז בן יומו אינו יכול להתחייב גם מדין כרך

אמנם שמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שאי אפשר להתחייב שתי חיובים ביום אחד שאם הוא פרוז בן יומו אינו מוקף שלענין פורים הולכים לפי מקום המצאותו למעשה ולכן כתיב במגילה על כל היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות דפרוז בן יומו נקרא פרוז כדי לחייבו בחיובי העיר וזהו המגיד את חיובי הפורים ולכן מי שהוא בן עיר אינו חייב בי"ד אלא חיוב של בן עיר שהרי הוא פרוז וכשיבוא לכרך אפשר שפיר שמתחייב עוד חיוב של בן כרך ביום י"ד, אבל שיתחייב כשהוא בן עיר גם חיובי

יש להסתפק בהא דבן כרך שקרא בי"ד יצא אם צריך לחזור בכרך ב"ט"ו או שכבר יצא ואינו חוזר וקורא ב"ט"ו.

הנה הגר"א פירש אמאי עיירות הספיקות קורין בי"ד בברכה וכתב משום דבירושלמי מבואר דבן כרך שקרא בי"ד יצא ולהכי קריאת י"ד היא בוודאי קריאה של מצוה ושפיר מברך עליה.

ראיתי להביא מכתב הגאון הגדול ר"ח גרינמן זצ"ל שנדפס בקובץ תבונות

נראה דבן כרך שהיה בעיר בבניית ליל י"ד ונתחייב בקריאת המגילה כדן פרוז בן יומו וקראה ביחיד ואח"כ חזר לכרכו קודם כניסת השבת דאין חייב לחזור ולקרות בעשרה כיון דקריאתו ביחיד היתה קריאת חיוב שפיר סגי בהכי וכש"כ בן עיר שקרא בעירו ביחיד והגיע לכרך ע"מ לשבות שם בשבת דאין חייב לחזור ולקרות בעשרה ולא עוד אלא אפילו בן כפר שהקדים ליום הכניסה קודם י"ד והגיע לכרך בי"ד ע"מ לשבות שם נמי מסתבר שאינו חייב לחזור ולקרות שכבר קיים מצות קריאה דשלא בזמנו עכ"ל.

ובמכתב ב' כתב וז"ל כמדומה שאם לא היה בפורים שום מצוה אחרת מלבד קריאת המגילה ואף ששאר הדינים דנפטר כאן וכאן ונתחייב כאן וכאן היו קיימים שלא היינו מסתפקים דכשהלך בשבת שכל בני הכרכים חייבים לקרות בער"ש אף שדעתם שלא לשהות בכרך ב"ט"ו וכמו שפשיטא שקטן שהגדיל בעשרה באב בת"ב שחל בשבת שחייב לצום ומה שישנם מצוות נוספות בפורים אין בכחם לשנות דין קריאת המגילה וכן קטן שהגדיל בירושלים ב"ט"ו חייב במצוות חזיון.

אמנם מסתברא שכל שקורא לעצמו ב"ד ויוצא חיוב קריאתו למה לא יוציא את הבן עיר שהרי ס"ו ס"ו תרוויחו מחייבי אלא דהירושלמי איירי שאינו קורא לצאת ידי חיובו שלו אלא שרוצה להוציא את חבריו מדין ערבות, ובה מספקא ליה דאפשר דאע"פ שאם קרא ב"ד יצא מכל מקום לא חשיב מחוייב בקריאה זו כדי שיהא ערב עליה להוציא חבריו יד"ח שהרי ס"ו ס"ו אינו מחוייב בקריאת י"ד, וכן ראיתי שביאר בשלמי תודה בשם חכם אחד, אבל כשקורא ויוצא ידי חיובו שלו כיון שיוצא בו יד"ח למה לא יוציא את חבריו בקריאה זו של מצוה בשומע כעונה וצ"ע.

ואפשר שכוונת הירושלמי שהגם שכן כרך יוצא בקריאתו מ"מ אינו מוציא את הבן עיר משום שהבן כרך שקרא ב"ד יצא חיוב קריאתו של הכרך שיכול לצאת חיובו מה שחייב לקרוא ב"ד בקריאת י"ד, ולכן אינו יכול להוציא את הבן עיר ב"ד שחיובו של הבן עיר הוא מדין קריאת י"ד, וכמשנ"ת דיש להסתפק בבן כרך שקורא המגילה ב"ד כשפורים חל בשבת שאפשר שאינו מוציא בני עיירות משום שחיובם שונה, ולפ"ז כוונת הירושלמי שאע"פ שכן כרך שקרא ב"ד יצא מכל מקום אינו מוציא בני עיירות, לפי שהוא יוצא חיובו של כרך, ובני העיר צריכים לצאת חיובם של בני עירם.

ולמשנ"ת יש להסתפק בפורים שחל בשבת שכן כרך קורא ב"ד האם הוא מוציא בן עיר בקריאתו שהרי תרוויחו חייבין לקרוא ב"ד, אבל אפשר דבן עיר קורא את חיובו של י"ד ובן כרך קורא חיובו של ט"ו ולהכי אפשר שאינו מוציא בן עיר משום שהוא קורא את חיוב ט"ו דידה ואינו אותו חיוב הואיל והבן עיר צריך לקרוא ב"ד.

יבואר אמאי עיירות הספיקות שקראו ב"ד ויצאו בוודאי אמאי חוזרין וקורין בט"ו ולכל הפירושים צריך ביאור אמאי בני עיירות הספיקות קורין גם בט"ו, דבשלמא אי קריאתם ב"ד היה מספק שפיר חייבים לקרוא בט"ו לצאת ידי ספקם, ובאמת כן הוא לשיטת רבנו יחיאל שהובא בטור שאין מברכים על קריאת י"ד ולא על קריאת ט"ו נחא שכיון שאם הוא בן כרך אינו יוצא בקריאת י"ד שפיר קורא גם בט"ו, אבל למשנ"ת שיוצאים ידי חיוב קריאתם ב"ד בוודאי, שהרי מברכים על קריאת י"ד, אי"כ אמאי חוזרין וקוראים בט"ו הרי יצאו ידי חובת קריאתם בקריאת י"ד, ולא מבעיא להגר"א דס"ל דהא דמברכין ב"ד משום שסמכין על מה שאמרו בירושלמי בן כרך שקרא ב"ד יצא, אלא אפי' למה שנתבאר דמברכין ב"ד משום דאזלינן בתר רוב העולם, ע"כ הכוונה כמו שנתבאר שנתנו להם זמן קריאה של רוב העולם, וא"כ יצאו יד"ח ולמה חוזרין וקורין בט"ו.

ובחזון איש הביא מהירושלמי דטעמא שחוזרין וקורין כדי שלא תעקר תקנת כרכים ממקומם והיינו דכל היכא שקורא בקביעות ב"ד לא יצא ולא אמרו אלא שקרא באקראי בעלמא אבל אם קורא בקביעות לא יצא יד"ח ולכן עיירות הספיקות שקורין גם ב"ד כתקנת חכמים אינם יוצאים בזה יד"ח קריאת ט"ו.

וז"ל החזון איש אורח חיים סימן קנ"ג וז"ל בדין בני כרכים שקראו ב"ד דאמרו בירו' דיצאו נראה דהיינו בטענה וקרא אבל קרא במזיד ב"ד חייבוהו חכמים לקרות גם בט"ו כן נלמד מירו' שקלים פ"ק לפי מה שפירשו הגר"א שם דהתם פריך מהא דקורין בספיקא ב"ד וט"ו ומשני דאם יאמר אדם אקרא ב"ד ולא בט"ו אין שומעין לו דא"כ אתה מבטל זמן כרכים ורק במקרה אם קרא ב"ד יצא ואם יעשה כן במזיד אמרין דיצא אכתי נעקרת זמן כרכים, ומיהו י"ל דכיון דאסרינן ל" למקרי ב"ד אף בעבר וקרא יצא ולא נעקרה בזה זמן כרכים כיון דעביד איסורא, אבל בספק דקורא ב"ד בהיתר ובקביעות חייבו חכמים גם בט"ו מספק, ובהו נחא ג"כ הא דאמרו בירו' פ"ב דמגילה ה"ג בן עיר שעקר דירתו כו' נתחייב כאן וכאן דכל שקורא ב"ד בהיתר ונתחייב לא פטורוהו מט"ו אע"ג דיד"ח היא מצוה אף בבן כרך מ"מ שלא תעקר זמן כרכים קבעו חכמים

בעניין אם הא דבעינן מגילה בציבור משום פרסומי ניסא אינו אלא בבית הכנסת הנה כתב הטור אורח חיים הלכות מגילה סימן תרצ"א ואם היא מחוברת עמהם דהיינו עם שאר הכתובים וקרא בה ביחיד יצא בלבד שתהא נגללת כס"ת אבל בצבור לא יצא ואם ירעוהו עורפות מעט על שאר היריעות שבספר או חסירות מעט אפילו בצבור יצא בה, כתב בעל העיטור ז"ל הא דאמרו' בצבור לא יצא פ"ב ב"ה שהווא מקום צבור ובני פרסומי ניסא אינו אלא בב"ה אפילו בי יצא ולי נראה דכל "מקרי צבור לכל דבר ואין חילוק אם הם בב"ה או לא, עכ"ל.

ובבית יוסף כתב בטעמא של בעל העיטור וז"ל טעמו משום דאף על גב דעשרה מיקור צבור בכל מקום שהם היינו לענין קריש וקדושה וכיוצא בהן דכל בי עשרה שריא שכינתא (סנהדרין לט. ועי' ברכות כא:) אבל בדברים שהם משום פרסומי ניסא כל שאינם בבית הכנסת לא היו פרסומי כולי האי והילכך חשיבי ביחיד לענין זה, עכ"ל, ומבואר דעת בעל העיטור דפרסומי ניסא דמגילה אינו אלא בב"ה שהוא מקום ציבור.

ברמ"א סימן תרצ"א ס"ח כתב וז"ל ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה, והנה בחזו"א סימן קנ"ה כתב וז"ל באו"ו מסתפק בלאו בני חיובא אי הוו בכלל עשרה והיינו קטנים ומשמע נשים ודאי הוו בכלל עשרה כיון דבני חיובא נינהו ואיכא פרסומא ניסא ולשוון הרמ"א בנשים כבר כתב הרמ"א דאינו מדוקדק, וכ"כ הרמב"ן דאפי' רובא כבר יצאו לית לן בה דלאו משום זכותא דעשרה הוא אלא משום פרסומא ניסא, וא"כ אין מקום לקבוע בפרסומא ניסא תנאים ולמעוטי נשים, עכ"ל.

אמנם בספר אור זרוע חלק ב' הלכות מגילה סימן ש"ע מבואר דנסתפק גם על נשים דו"ל מיהו הא מספקא לי שלא בזמנה שצריכה עשרה אם צריכ' עשרה שיהו בני מצוה כמו כל הטעוים עשרה או דילמא הואיל ואינו אלא משום פרסומי ניסא אף על פי שאינם בני מצוה איכא פרסום טובא, ואם כך הוא שאינה צריכה בני מצוה אתי לי שפיר

שיתחייב בט"ו ובמקום ספק קבעו חכמים לקרות בט"ו מחמת ספק, וקבעו לברך ב"ד ולא בט"ו דבי"ד קיים מצוה בודאי אף אם היא מוקפת ובט"ו הוי ספק מצוה, ע"כ.

והנה לסברת החזון איש נראה פשוט דכל שקרא ב"ד וקיים מצוות הפורים אם עקר מהכרך ולא נתחייב בקריאת הכרך אינו כעוקר עצמו ממצוות הפורים אלא שאם הוא בכרך בט"ו חיבוהו לקרוא גם בט"ו כדי שלא תעקר מצוות הפורים ופשוט.

והיה אפשר לומר שמאחר ובן עיר שעקר דירתו בט"ו נתחייב כאן וכאן הכי נמי אע"פ שאם קרא ב"ד יצא מכל מקום הרי הוא מתחייב לקרוא בכרך משום שלא גרע מבן עיר שעקר דירתו שנתחייב כאן וכאן.

אמנם יש לומר שכן עיר שעקר דירתו קרא ב"ד חיוב של בני עיירות ולהכי מתחייב בט"ו לקרוא שנית שנתחייב חיוב שלא היה חייב בו ולא יצא ידי חיובו שנתחייב מעתה, וכ"כ הפמ"ג סימן תרפ"ח, אבל בן כרך שקרא ב"ד הרי קיים חיוב בני הכרכים ולהכי אינו מתחייב לקרוא שנית.

יבואר אם החזון איש פליג על הסברא שהקורא המגילה בעיר ואחר כך הגיע לכרך לא קיים חיוב קריאתו ב"ד משום שאכתי לא נתחייב בקריאה זו

והעירני ידידי הגאון ר' מיכאל הלוי שליט"א דלכאורה החזו"א לא ס"ל סברת הפמ"ג שהרי הוצרך לפרש אמאי בן עיר שקרא ב"ד ועקר דירתו לכרך בט"ו נתחייב כאן וכאן משום שכל שקרא בהיתר חיישין שלא תיעקר תקנת כרכים ממקומן ולכאורה הוי ליה למימר שאכתי לא חייב עליה חיוב כרכים ולהכי לא יצא יד"ח חיוב קריאת בני הכרך ונראה דס"ל דגם בזה יצא יד"ח גם שעדיין לא נתחייב בקריאה זו דסוף סוף קיים מצוות הקריאה בזמן הקריאה של רוב העולם וא"כ תו לא מתחייב שנית ולפ"ז הוא הדין בני כרכים שקראו בעיר ב"ד והגיעו לכרך בערב שבת לא יתחייבו שנית משום שקראו ב"ד ויצאו יד"ח קריאתם.

אמנם מאחר וסברת הפמ"ג היא סברא אלימא שכל שלא נתחייב בקריאה לא יצא יד"ח קריאתו שנתחייב אחר שהגיע לכרך אפשר דהחזו"א כתב דלמשנ"ת לבאר חיוב עיירות הספיקות לקרוא בשניהם אפשר לבאר גם בעניין אחר אמאי לא יצא בקריאת י"ד אבל בלא"ה אתי שפיר וצ"ע.

יבואר אם הקורא המגילה ב"ד מתחייב לקרוא שנית בט"ו כמו בן כפר שקרא בלא"ה והגיע לעיר ב"ד

אמנם מצאנו כה"ג בבן כפר שקרא בכפרו בי"א ואחר כך היה בעיר ב"ד שחזר וקורא ב"ד ואמרו בגמ' האי כבני העיר בעי למיקרי והכמים הקילו כדי שישפיקו מזון לאחיהם שבכרכים הני מילי כי איתיה בדוכתיה אבל כי איתיה בעיר כבני העיר בעי למיקרי וא"כ יש לומר דהכי נמי בבן כרך שקרא ב"ד אע"פ שיוצא מכל מקום כל היכא דאיתיה בכרך בט"ו חייב לחזור ולקרוא בט"ו.

אמנם בגמ' מבואר שסברא זו אינו אלא בבני הכפרים שהקילו להם לקרוא שלא בזמנו אבל בבן כרך שלא הקילו לו לקרוא שלא בזמנו אלא שיוצא יד"ח ב"ד משום שזהו זמן קריאה לרוב העולם א"כ אפשר שאינו מתחייב לקרוא שנית.

ואפשר דמכאן מוכרח שאע"פ שיוצא יד"ח בקריאת י"ד כיון שלכתחלה צריך לקרוא בט"ו יכול לקיים חיובו לקרוא בט"ו אע"פ שיוצא מצוותו בדיעבד ב"ד, וכן מוכרח מכמה דוכתי מהא דלר' האי גאון יוצא בכל מין ממיני התקיעות והתרועות ומכל מקום לכתחלה יתקע תש"ת תש"ת וכו' וכבר הארכתי במקום אחר.

והנה כל הראשונים הקשו דמשמע מסוגיא זו שיוצאין קריאת המגילה ביחיד, אך לכאורה לדעת בעל העיטור אין ראייה שהרי אפשר שאין יוצאין אלא בעשרה אבל לא בעינין בית הכנסת, אכן נראה דלבעל העיטור אין מעלה בעשרה אם לא בבית הכנסת שהוא העשרה דבעינין לפרסומי ניסא.

אמנם נראה שכל מה שכתב הבעל העיטור אינו אלא לגבי מגלה הכתובה בין הכתובים אבל לגבי קריאת המגילה בעשרה סגי בעשרה בכל מקום שהם שהרי רבי ביטל תלמוד תורה בשביל מקרא מגילה ברוב עם כמבואר בריטב"א ואי נימא שאין יוצאין בעשרה אלא בבית הכנסת הרי פשוט שביטל ישיבתו כדי לקרות בבית הכנסת שהרי אין יוצאין אם לא בבית הכנסת לרב אפי' וע"כ דסגי בעשרה בכל מקום, ומכל מקום מצוה לקרותה ברוב עם משום פרסומי ניסא.

בעניין אם עשרה נשים מצטרפין לעשרה לקריאת המגילה

דלא תני מגילה שלא בזמנה בהדי הני דפרק הקורא עומד דהנהו כולוהו עשרה בני מצות, עכ"ל, וכוונתו דפרק הקורא עומד דף כ"ג עמוד ב' אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאים את כפיהם ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב ואין אומרים ברכת אבליים ותחנומי אבליים וברכת חתנים ואין מזמנים בשם פחות מעשרה והקשו הראשונים אמאי לא תנן גם דאין קורין את המגילה שלא בזמנה אלא בעשרה, וכתב ליישב שאם לא בעינן בני חיובא למגילה נחא הא דלא תנן לה בהדי הני ואי נימא דפשיטא ליה לאור זרוע דנשים מצטרפות לעשרה א"כ גם אי נימא דקטנים אין מצטרפין נחא מתני' שהרי נשים בוודאי מצטרפות ולהכי לא תנן לה בהדי מתני' ומבואר באר היטב שספיקו של האור זרוע הוא גם על נשים דמספקא ליה שמה אינן מצטרפות לעשרה, וכמש"כ הרמ"א.

והנה בר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף ג' עמוד א' כתב בשם הר"ה דהא דמגילה בעשרה אינו אלא לכתחלה אבל בדיעבד יצא והביא ראייה לדבר ממה שלא מנו מקרא מגילה עם אותן שהן בעשרה דקתני להו בהך מסכת [דף כג ב] אין פורסין על שמע וכו' וכיון דבמגילה קיימין אם איתא דבעינן בה' לעיובא היה להם למנותה עמהן, והרמב"ן ז"ל כתב שאין זו ראייה דכל אותם דקא חשיב התם חובת צבור הם ואין עושין אותם אלא כ"ב או רובם מחויבים בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו אבל במגילה לא בעינן י' אלא משום פרסומי ניסא הלכך בשביל יחיד קורין אותה כ"ב אף על פי שציאו הם כיון שהיחיד לא יצא, עכ"ל.

אמנם בר"ן פרק שני דמגילה על המשנה הכל כשרין לקרות את המגילה כתב וז"ל וי"א שאע"פ שהן מוציאות אין מצטרפות למנין עשרה למאן דמצריך עשרה במקרא מגילה כדאשכחן בברכות [דף מה ב] לענין בהמ"ז דאע"פ דנשים מוזמנות לעצמן אפ"ה אין מצטרפות למנין ג' לזמן עם אנשים משום פריצותא וא"א דהתם הוא שאינן מוציאות אנשים בברכתן אבל כאן היאך אפשר שמוציאות אנשים ידי קריאה ואין מצטרפות עמהם למנין אלא ודאי מצטרפות וכי תימא ואמאי לא חיישינן הכא לפריצותא כי היכי דחיישינן התם אפשר לומר דשאני הכא דע"י צירוף אין שנוי במטבע ברכה אבל זמון דהוי שנוי במטבע ברהמ"ז וכיון שניכר צירוף עם אנשים איכא למיחש לפריצותא אבל כאן במגילה אין צירוף ניכר שכן דרך קריאתה ליחיד כרבים וכיון דאין צירוף ניכר מותר, עכ"ל, ומבואר באר היטב דס"ל דנשים מצטרפות לעשרה וצ"ע אמאי לא משני שלא הביאו הא דקורין המגילה בעשרה במתני' משום דבמספרות נשים מצטרפות לעשרה ואפשר דרצה לתרץ המשנה גם למאן דפליג עליה.

ואי הוי ס"ל דמהני עשרה נשים לקריאת המגילה היה לו לישב בפשיטות דלמגילה סגי בעשרה נשים ולכלל הני דמני במתני' בעינן עשרה זכרים בני חויבא, ומבואר לכאורה

יש להסתפק שהשומע קריאת זכור ממי שקורא בהברה שונה ממה שהוא רגיל האם יוצא יד"ח.

ואפשר דלא נאמר בזכור דבעינן לשון הקדש דווקא וכשר בכל לשון. שהרי לא נאמר הלכה דזכור נאמר רק בלשון הקדש, אלא כיון שצריך לקרותה מתוך הכתב, ובוה שקטרא בכל לשון הרי הוא בע"פ וא"כ ע"כ דאינו יוצא בכל לשון.

בעניין אם בן אשכנז שמע הבדלה מספרדי ואמר בלבו שאינו מכוון לצאת יד"ח בשמיעתו אלא א"כ יוצא ממנו לכתחלה אם צריך לחזור ולעשות הבדלה.

הנה פשוט שהשומע הבדלה בהברה אחרת ממה שצ"ל יצא יד"ח שלא גרע מכל לשון דמהני בהבדלה כמו בכל הברכות כמבואר במגן אברהם סימן ס"ב הובא במ"ז שם, והכי נמי הקורא זכור בהברה אפ"ה אי נימא שהוא משושב בלשונו אבל לא גרע מכל לשון שהרי הרבה אנשים מדברים בהברה זו.

אמנם יש לעיין בזה דכיון שאמר בלבו שאינו רוצה לצאת ממנו אם אינו יוצא בזה לכתחילה וא"כ כיון שכלל לשון אינו לכתחילה כמבואר במשנה ברורה שם ס"ק ג' בשם הב"ח א"כ לכאורה יחזור ויבדיל.

בעניין לזכור מעשה עמלק שהיה בדרך כצאתכם ממצרים דווקא
ורק הסבה העצמית למלחמה זו היתה (א) הכפייה בנפשו לאשר עשה ביום שמעו עמים ריוון וכל העמים האמנו בנפלאותיו אשר עשה ביום ובמצרים, והוא הקשיש לבו מיראת ה' ויאמר לו הוא ורעה להראות לכל יושבי תבל שאין ביכולתו לה' להשיגם מידו ושכל הנסים הם מעשה להם וזכרונם משה ולכן לא עמד בפניו באשר הוא אצטניגן גדול ובקי בכשפים. ולפי' היה צריך מלחמתו נגדו (ב) נמר איביו על ישראל מצד אבותיו ומשטמת עשו שמורה לנצח לזרע יעקב. וע"כ והיה בנפשו וגו' עכ"ל.
ושמעתו בשם הגאון ר' יצחק הושנר זצ"ל שאמר שעמלק הגיע להלחם בישראל בכל פעם קודם שהיו עומדים להשיג מדרגה בגוהה יותר והוא הגיע למנעם מעשה שבו, והנה בתחילת מדרגתו עמלק היה קודם שקיבלו ישראל את התורה ואז הגיע עמלק למנעם מהשגתו, וכן קודם שנכנסו לארץ הגיע עמלק להלחם בישראל כדרכו בפרשת חוקת וישמע הנעני עמד עד ישיב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים ויחלם בישראל וישב ממנו שבו, והוא עמלק כמו שדרשו אבותינו בית ראשון נלחם עמלק בשאול, וכן קודם בניין בית שני היה מעשה של המן שבה להפריעם מבניין בית שני, ומבואר שעמלק מניע תמיד למנע את ישראל להשיג מדרגה גבוהה יותר, ולכן בכל עת שהיו צריכים להשיג ולקבל איזה מדרגה עמלק הגיע להלחם עמו, וזהו ענינו של עמלק ולכן התורה הדינה ענין בדרך ההיגיון בדרך להשיג מדרגה. וכן וכן במלחמות היצר שהוא שרו של עשו בכל עת שיש מלחמה גדולה סימן וכן שעומדים קודם השגת של מדרגה גבוהה יותר וכן מבואר

י' שמעתי מאמא"ר הגאון זצ"ל שזקני הגה"צ ר' הירש קופשניץ קרא קריאת התורה אצל מן הגר"ח זצ"ל ופעם אמר מן הגר"ח זצ"ל לרבי הירש זצ"ל בוא ואשלך לך עם מעשה מהאבא מן הגר"ח זצ"ל ומהו תלמד מסירות נפש לקריאת התורה מהי, פעם הוצרך מן הגר"ח זצ"ל לנסוע באופן דחוף לאיזה עיר ביום שני בשבת ועלה על הרכבת המובילה לאותה עיר כאשר עדיין לא שמע את קריאת התורה והיה מיצר על כך עד מאוד מה יהיה עם קריאת התורה בשעות אחר הצהריים נעצרה לפתע הרכבת באיזו עיירה קטנה אע"פ שאף פעם לא ידעה עוצרת באותו מקום וידר כל הנוסעים ממנה כיון שראה מן הגר"ח זצ"ל שהרכבת נעצרה אמר למלווה מן הסתם יש בדבר זה שהרכבת נעצרה איזה דבר בוא ונחפש אולי יש בעיירה זו איזה בית נוסט ונזכר לשמוע קריאת התורה והלכו למרכז העיירה ואכן מצאו שם בית נוסט שן וישבו בו באותה שעה שמונה הימים חיישינו וישאלו אותם האם הם שמעו כבר קריאת התורה היום ענו להם אותם האנשים שכן בעיירה מתפללים רק בשבת ושומעים קריאת התורה רק בשבת שאל אותם מן הגר"ח זצ"ל האם יש לכם כאן ספר תורה וענו לו הן והראו לו את הספר תורה מיד הוציאו את הספר תורה וקראו בו שהיו מן הגר"ח זצ"ל ומולוהו ותוספת השמיעו חני"ל מנין לאחר שגמרו לקרות בתורה שאלו מן הגר"ח זצ"ל האם עוצרים כאן שני דברים שכן הרכבת אשר בה הגיע מן הגר"ח זצ"ל כבר נסעה לדרוכה ונשארו מן הגר"ח בעיירה ללא אפשרות להמשיך בדרכו ענו לו החיטים שהאמת מן הגר"ח בעיירה ללא אפשרות להמשיך

לעילוי נשמת חיקר יקרים • ר' יוסף בן סטי ז"ל • שהיה מאיר פנים לכל אדם ונכבד ליל שבת א' דר"ה תשפ"א • יחי זכור בדרך

מדבריו דעשרה נשים לא מהני לקריאת המגילה ומ"מ לא בעינן עשרה מחויבים כמו בהני דמני במתני'.

יבואר אם צריך עשרה שלא שמעו קריאת התורה כדי לקרות קריאת התורה
והנה מבואר בר"ן דבכל הני דמתני' לא בעינן אלא רובם מחויבים בדבר שלא שמעו קריאת התורה ולא בעינן שיהיו הכל מחויבים בדבר.

ובקובץ ישרון כרך ל"ה כתב שם וז"ל והגאון הגדול מוהר"ר מאיר הלוי סאלאוויצקי זצ"ל בן מרן הגר"ח סיפר שמרן הגר"ח זצ"ל תמיד הי' מסתפק למעשה כמו שהובא בברכת שמואל בשמו זצ"ל אם החיוב של קריאה"ת חל על עשרה ביחד דווקא וכל זמן דליכא עשרה מחויבים דלא שמעו ליכא חיוב כלל של קריאה"ת דהחיוב נעשה דווקא ע"י עשרה ביחד ולי"ש חרוב ככולו או י"א החיוב חל אפי' על אחד אלא דדין הוא דאינה נאמרת אלא בעשרה ומנהי רובו ככולו רוב מחויבים בדבר ומכיון שהסתפק בזה ממילא בקריאה"ת למעשה תמיד החמיר דווקא לדקדק אחרי עשרה מחויבים בדבר וסיפר לו אחד מחסידיו גור ושמעתי שהיה זה מחותנו של הגר"ח אביו של חתנו הגר"ר הירש גליקסאן זצ"ל שהוא בעצמו הראה להגר"ח הר"ן במגילה חני"ל שפורש בדבריו ואין עושין אותם אלא א"כ בעשרה או רובם מחויבים בדבר הרי מפורש דמספיק רובם מחויבים בדבר לקריאה"ת ושאר מילי דמתני' וכמו שבאמת הוכיח הביאור הלכה בשם חכם אחד ודחה לו הגר"ח שאין שום רא' מהר"ן לנידון חני"ל דהרי לשון הר"ן דכל אותם דקא חשיב התם חובת צבור הם ואין עושין אותם אלא אם כן בעשרה או רובם מחויבים בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו זצ"ל אם כתב דמספיק רובם מחויבים בדבר כמו שהוכיח הביאור הלכה מהר"ן א"כ בכל המתני' סגי רוב מחויבים בדבר ולמה הוסיף הר"ן אלא א"כ בעשרה הרי רוב מחויבים בדבר סגי וממילא כ"כ בעשרה מחויבים וא"כ מה לו להר"ן להוסיף אא"כ בעשרה ואמר מרן הגר"ח זצ"ל דע"כ כוונת הר"ן דמתני' חלוק לשני סוגים דישנן כאלו שבעינן עשרה מחויבים בדבר וישנן כאלו שמספיק רובם מחויבים בדבר וזהו שכתב הר"ן ואין עושין אותם אא"כ בעשרה ע"כ י'.

בעניין אם יוצא בקריאת זכור בהברה שונה ממה שהוא נהוג בה

אמנם מאחר דחזינן שאם הס"ת כתובה יונת כשר לשיטת רבן גמליאל א"כ בזה הרי אינו לשון הקדש והוא הרי קורא בכל לשון ויצא, ומבואר שאין דין לשון הקדש דווקא אלא דבעינן מתוך הכתב וא"כ גם כשקורא בהברה אחרת כיון שקורא מתוך הכתב שפיר יוצא יד"ח משום דכל שקורא מתוך הכתב גם אם קורא בכל לשון לא נחשב בע"פ ויצא וא"כ לא גרע הברה אחרת מדיון בכל לשון.

אכן נראה שאינו יכול לעשות הבדלה שנית שהרי אפשר שהקריאה הספרדית היא המודקדקת ואיך יחזור ויבדיל מספק, ואע"פ שמהנהיגו בהברה של אשכנז ויחייבו לנהוג במנהג אבותינו אבל לחזור ולהבדיל אינו יכול דהוי ספק ברכה לבטלה.

ויש לעיין דאכתי וז"ל לפקפק בזה שהרי אם ישאלנו באיזה הברה להבדיל הרי דינו שיבדיל בהברה שמהנהג אבותיו כן וא"כ כיון שלא הבדיל כמנהג אבותיו תו אינו לכתחילה ואפשר שצריך לחזור ולהבדיל.

אך נראה שמה שהיה כוונתו שרוצה לצאת הבדלה לכתחילה לא היה אלא מה שצריך לכתחלה מהלכות הבדלה אבל מה שצריך לעשות לכתחילה משום מנהג אבותיו בזה מסתבר שלא כוון תנאו לזה וגם אם לא היה לכתחילה מ"מ משום הבדלה יצא לכתחילה ולהכי אינו יכול להבדיל שנית.

בעניין לזכור מעשה עמלק שהיה בדרך כצאתכם ממצרים דווקא

בפרשת העקידה אחר עקידת יצחק כתוב וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל"ל אחר נאחו בסבך בקרניו" ויילך אברהם ויקח את האיל ויעלה לעלה תחת בנו, ואמרו חז"ל בפרקי דרבי אליעזר פרק ל' ר' זכריה אומר אותו האיל כשנכרא בין השמשות היה וזכר להתקרב תחת יצחק והיה סמאל עומד ומסטינו כדי לבטל קרבנו של אברהם אבינו ונאחו בשני קרנותיו בין האילנות, שנ' וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחד נאחו בסבך בקרניו, מה עשה אותו האיל פשט את ידו ואחו בטלתו של אברהם אבינו ונאחו בשתי קרנותיו בין האילנות, שנ' וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחד, והביט אברהם והוא האיל והלך והתניח והקריבו תחת האילנות, שנ' ויילך אברהם ויקח את האיל וכו', עכ"ל, ומב' הדיעה"ר קודם שהולך לעשות מעשה גדול הוא נלחם כדי שלא ישיגוהו, וכן שמעתי שהח"ח אמר לאחר שרצה לצאת לאמריקה שרק אם יתן לו תקיעת כף שחלל שבת הוא יכול לצאת לאמריקה ומצא עבודה שלא היה צריך לחלל שבת, שנ' וישא אברהם לו בעל העסק שאינו יכול להעסיק אם לא יעבוד בשבת והתפטר מתפקידו ואחר חצי שנה שלא היה לו פרנסה והיה קשה לו ביותר בשב"כ הלך לעבוד לפרנסתו וזכור שיתן להח"ח תקיעת כף וחזר לביתו ובמבוא"ש הגיע בעל העסק ואמר שיכול לחזור לעבודתו בלא לעבוד בשבת וסיפר לו שהתערב עם חבריו שאם יפטריוהו לא יעבוד בכל מחיר ואמרו שניסוהו חצי שנה והיום נגמר החצי שנה ועמד בנסיון ונתן לו פרנסתו ברווח, וראוי שיעקר הנסיון היה במר הגסיון קודם הצאתו וכו"ל.

בדרכו ענו לו החיטים שהאמת שבעיירה היו כמעט ולא עוצרת אף רכבת וגם תחנת הרכבת היא מיושנת ביותר ואינם יודעים מה להגיד לו, מרן הגר"ח זצ"ל הלך לתחנת הרכבת וחיכה שם זמן מה וראה זה פלא הרכבת שיצאה מהעיר בריסק אחרי הרכבת הראשונה בה נסע מרן הגר"ח זצ"ל ג"כ נעצרה בתחנה והוא באופן יוצא דופן ועלה עליה מרן הגר"ח זצ"ל והמשיך בנסיעתו סיים מרן הגר"ח זצ"ל את סיפור המעשה לרבי הירש קופשניץ זצ"ל ואמר לו בשבך מסירות נפש של האבא מן הגר"ח זצ"ל לשמוע קריאת התורה שלמו לו בכך ששתי הרכבות נעצרו באופן יוצא מן הכלל באותה עיירה קטנה.

י' ושמעתי שסיפר מרן הגר"ח זצ"ל מעשה ששמע מוה"א שרצה להוכיח למרן הגר"ח זצ"ל מבריסק מר"ה"ן אלו בשם הרמב"ן דלקריאת התורה סגי ברוב מנין אנשים שלא שמעו הקריאה ונעה הגר"ח אחר יתכן בכתבה וכו' וכן וכשהגוי דברי הר"ן זצ"ל ענה אחר קורין כך דברי הר"ן זצ"ל אלא יש להפסיק אחר תיבת בכתבה ובתי חתב או רובם מחויבים בדבר כמו שלא שמעו קדיש וברכו ולא קאי או רובם אלא אקדיש וברכו ולא אקריאת התורה דבזה בעינן עשרה בדיוק ולא"כ אמר הגר"ח שלא הי' בקי בד' הר"ן אלא ידע שהיוי אדם כלל לא"כ סעיף י"א נסתפק בזה והנתיב בצ"ע וא"כ לא יתכן שפסק מן הר"ן אם נשאר הח"א בצ"ע.